Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:2

om statlig personalpolitik

AU 1986/87:2

Sammanfattning

I betänkandet behandlas sex motioner från det förra riksmötet berörande olika sidor av den statliga personalpolitiken. Två av motionerna gäller ersättningsfrågor, nämligen arvodena för statliga förtroendeuppdrag resp. nattraktamentet i det allmänna reseavtalet. Två andra motioner avser utlandstjänstgöring. Den ena tar sikte på tjänstgöring i enskilda organisationers biståndsarbete. Den andra aktualiserar ersättningsvillkoren vid invaliditet efter sjukdom eller skada. En motion tar upp meritvärdet av kunskaper i finska språket vid anställning i den offentliga sektorn. Slutligen förespråkas i en motion möjlighet att i efterhand ge utmärkelsen För nit och redlighet i rikets tjänst till vissa pensionerade tjänstemän.

Utskottet har vid sina överväganden inte funnit det påkallat att föreslå någon åtgärd med anledning av motionerna.

Motionerna

1985/86:A802 av Gunhild Bolander (c), vari yrkas att riksdagen begär att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra invaliditetsskyddet vid tjänstgöring utomlands för statstjänstemän och i synnerhet för svensk FN-personal.

1985/86:A805 av Elisabeth Fleetwood (m), vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om vidtagande av sådan åtgärd, att bl. a. vissa pensionsavgångna statstjänstemän i efterhand kan tilldelas medaljen För nit och redlighet i rikets tjänst, därest de enligt tidigare praxis varit uteslutna från att få något slag av statlig hedersbevisning.

1985/86:A806 av Ingrid Sundberg och Gunnel Jonäng (m, c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder i syfte att underlätta enskilda organisationers anställning av biståndsarbetare genom ändring av reglerna för tjänstledighet och meritvärdering av statligt anställd personal vid sådan tjänstgöring.

1985/86:A807 av Per-Richard Molén (m), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om höjning av nattraktamentet.

1 *Riksdagen 1986/87. 18 saml. Nr 2*

1985/86:A808 av Alf Svensson (c), vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära lagförslag angående kunskaper i finska språket som merit vid anställning inom den offentliga sektorn.

Motiveringen till yrkandet återfinns i motion 1985/86:Ub832.

1985/86:A809 av Margareta Gard (m), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av ersättning till offentligt anställda med statliga förtroendeuppdrag.

Utskottet

Utskottet behandlar i den följande framställningen sex motioner från den allmänna motionstiden under det närmast föregående riksmötet. Motionerna berör olika delar av den statliga personalpolitiken.

Ersättningsfrågor

Två av de föreliggande motionerna aktualiserar ersättningsfrågor. Den ena motionen, 1985/86:A809 av Margareta Gard (m), gäller *ersättningarna för statliga förtroendeuppdrag*. Motionären önskar en översyn av dessa ersättningar i de fall det är fråga om uppdrag åt offentligt anställda och hänvisar särskilt till att anställda hos kommunerna kan ekonomiskt förlora på att åta sig ett offentligt uppdrag till följd av att ersättningen inte täcker det löneavdrag som görs vid ledighet för uppdraget. Motionären påtalar vidare att det inte förefaller vara möjligt att ge ersättning för förlorade semesterdagar på grund av ledighet för offentligt uppdrag.

I motionen nämns att det för jordbruksdepartementets verksamhetsområde finns ett regeringsbeslut som under budgetåret 1984/85 ger statligt och kommunalt anställda rätt till ersättning för mistade avlöningsförmåner för statliga uppdrag. Vad som åsyftas är de beslut regeringen årligen meddelar om arvoden m. m. för vissa uppdrag, de s. k. bisysslebreven. De utfärdas inte bara för jordbruksdepartementets utan även för övriga departements verksamhetsområden. I dessa beslut finns intagen en bestämmelse med det innehåll som refererats i motionen. Detta innebär att offentliganställda generellt sett har rätt till kompensation för löneavdrag på grund av ledighet för att fullgöra de uppdrag i styrelser, nämnder och delegationer inom statsförvaltningen för vilka arvoden fastställts på det sätt som nu angivits. Ersättningarna för kommittéuppdrag regleras i en annan ordning, men även för sådana uppdrag finns en motsvarande rätt till ersättning för mistade avlöningsförmåner. Det sagda innebär att syftet med motionen i förevarande del – att offentliganställda inte skall riskera inkomstförluster på att åta sig statliga förtroendeuppdrag – redan är tillgodosett, och motionen påkallar sålunda i den delen inte någon åtgärd.

Vad sedan beträffar frågan om semesterförmåner så påverkas inte en statstjänstemans rätt till sådana förmåner av ledighet för offentliga uppdrag, bortsett från riksdagsmannauppdrag och kommunala uppdrag på heltid. Däremot kan semesterförmånerna för kommunaltjänstemän påverkas av ledighet för statliga uppdrag liksom av ledighet för kommunala uppdrag om

dessa inte avser den kommun där tjänstemannen är anställd. Skillnaderna i semesterförmåner går tillbaka på olikheter i den avtalsreglering av semesterfrågorna som gjorts för stats- resp. kommunaltjänstemännen. Den förbättring av semesterförmånerna i det aktuella hänseendet som motionen avser bör i första hand ske avtalsvägen. Det är dock en sak för parterna på det kommunala området att ta ställning till, och därför bör motionen inte heller i denna del föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid övernattningar i samband med tjänsteresor utgår ersättning för "styrkt logikostnad", dvs. i praktiken kostnaden för ett hotellrum. Om förrättningsmannen inte har haft någon logikostnad eller inte kan styrka denna utgår *nattraktamente* med 55 kr. Om förrättningen pågår längre tid, mer än 30 dygn, sänks beloppet till 32 kr.

Per-Richard Molén (m) förespråkar i motion 1985/86:A807 att riksdagen skall ge regeringen till känna att nattraktamentet bör höjas. Som minimibelopp anges 100 kr. Motionären hävdar att nuvarande belopp är så lågt att det direkt motverkar intresset hos förrättningsmännen att försöka ordna privat logi hos släktingar eller bekanta. En sådan logiform skulle dock kunna medföra betydande besparingar för staten och andra arbetsgivare med tanke på de höga kostnaderna för hotellrum.

Resekostnads- och traktamentsersättningar för statstjänstemän är reglerade genom det allmänna reseavtalet (ARA). Det är riktigt som påpekas i motionen, att det nuvarande nattraktamentet har varit oförändrat under en följd av år. Det har lett till att en beloppshöjning aktualiserats vid olika tillfällen i samband med förhandlingar om statstjänstemännens löne- och anställningsvillkor. Det får förutsättas att frågan återkommer i sådana sammanhang. Riksdagen bör därför avstå från att ge till känna en meningsyttring av det slag som begärs i motionen. Denna avstyrks följaktligen.

Utlandstjänstgöring

Enligt en kungörelse från år 1964 (nr 519) om ersättning i vissa fall i anledning av sjukdom eller skada, som ådragits utom riket utgår *ersättning vid bestående fullständig invaliditet* med 75 000 kr. Gunhild Bolander (c) anser i motion 1985/86:A802 att beloppet är orimligt lågt för en person som skall komma i gång med en helt ny tillvaro. Åtgärder bör vidtas som förbättrar invaliditetsskyddet, i synnerhet gäller det för svensk FN-personal.

Det belopp motionären kritiserar har varit oförändrat alltsedan kungörelsen utfärdades vid mitten av 1960-talet. Därefter har emellertid tillkommit möjligheter till ersättning enligt kollektivavtal. Innevarande år har träffats ett nytt sådant avtal om ersättning vid personskada (PSA). Detta vidgar möjligheterna att få ersättning inte bara enligt kungörelsen utan också enligt avtal. Vid invaliditet utgår avtalsenlig ersättning enligt den konstruktion och med de belopp som gäller på den privata arbetsmarknaden. Det innebär bl. a. att beloppet är åldersrelaterat. Maximalt kan det för närvarande uppgå till 201 400 kr. om den invalidiserade är högst 25 år. Beloppet sjunker sedan med stigande ålder. Det angivna beloppet är maximerat också i den meningen att det reduceras av den ersättning som beviljas enligt 1964 års kungörelse eller annan författning. Med hänvisning till att ersättningsnor-

merna enligt kungörelsen numera fått karaktär av ett grundskydd som byggts ut avtalsvägen får kravet på åtgärder för ett förbättrat invaliditetsskydd anses vara tillgodosett, och motionen bör därför inte leda till någon åtgärd från riksdagens sida.

Ingrid Sundberg (m) och Gunnel Jonäng (c) påkallar i motion 1985/86:A806 ändrade *regler för tjänstledighet och meritvärdering* i de fall statsanställda deltar i biståndsarbete som bedrivs av enskilda organisationer. Motionärerna ser det som angeläget att de enskilda organisationernas rekrytering av biståndspersonal underlättas genom vidgade möjligheter till tjänstledighet och rätt att tillgodoräkna sig u-landstjänstgöringen i meritshänseende.

Vad först beträffar meritvärderingen skall här erinras om de förändringar som gjordes under det förra riksmötet i de i meritsammanhang grundläggande begreppen förtjänst och skicklighet (prop. 1984/85:219 s. 18 f., AU 1985/86:6 s. 9 f., resp. prop. 1985/86:116, AU 1985/86:17). I fråga om förtjänsten, dvs. antalet tjänsteår i föregående anställningar, var det tidigare vanligt att endast statlig tjänstgöring fick tillgodoräknas. Statsmakternas ställningstaganden förra året innebar den förändringen att all anställning, offentlig som privat, samt egen verksamhet skall jämställas vid beräkning av förtjänsten. Detta innebär att exempelvis biståndsarbete hos en enskild organisation i förtjänsthänseende nu skall vara lika mycket värt som arbete i en statlig verksamhet. Så långt är alltså kravet uppfyllt att anställning i enskild biståndsverksamhet skall få tillgodoräknas som merit vid anställning eller befordran hos staten. Samtidigt bör framhållas att meritvärdet av förtjänsten med förra årets ställningstaganden har fått en minskad betydelse i och med att det är den andra faktorn, skickligheten för arbetsuppgiften, som skall sättas främst vid tillsättning av statliga tjänster. Vid bedömning av skickligheten skall vägas in bl. a. teoretisk och praktisk utbildning, personliga egenskaper, kunskaper och erfarenheter från tidigare anställningar m. m. Det betyder att den erfarenhet av verksamhet i u-länder och ideellt arbete samt de språkkunskaper som därvid förvärvas skall vägas in även vid bedömningen av skickligheten under den i och för sig självklara förutsättningen att dessa moment är relevanta för tjänsten.

Vad sedan gäller frågan om tjänstledighet får konstateras att ledighetsreglerna för de statsanställda är mer liberala om det är fråga om statlig eller statsunderstödd biståndsverksamhet än om enskild verksamhet utan statligt stöd. I det senare fallet kan påräknas ledighet upp till sex månader med vissa möjligheter till förlängning. Utskottet anser det önskvärt med en utjämning av föreliggande skillnader i möjligheterna till tjänstledighet. Med detta uttalande och med hänvisning i övrigt till vad ovan anförts får motion A806 anses vara tillgodosedd, och utskottet föreslår därutöver inte någon åtgärd med anledning av densamma.

Meritvärdet av kunskaper i finska språket

I motion 1985/86:A808 uttalar sig Alf Svensson (c) för att kunskaper i finska språket skall få ett stärkt meritvärde vid anställning inom den offentliga sektorn. För alla yrken och befattningar hos stat, landsting och kommun bör

gälla att den som har goda kunskaper i finska språket skall få tillgodoräkna sig detta som merit. Detta bör lagfästas, och motionären vill att riksdagen av regeringen skall begära ett lagförslag med den angivna innebörden.

Enligt utskottets mening är det oomtvistligt att tvåspråkighet skall utgöra en merit vid tjänstetillsättningar när det finns behov av sådan språkfärdighet. De nya meritvärderingsreglerna i statsverksamheten ger, som nämnts i det föregående, ökad vikt åt skickligheten för arbetsuppgifterna. Däri ingår för tjänsten relevanta språkkunskaper. Tvåspråkig personal behövs självfallet även inom den kommunala vård- och omsorgsverksamheten, och det kan noteras att olika landsting ger särskilt meritvärde åt kunskaper i finska språket. Däremot kan det inte anses motiverat att, som följer av motionärens förslag, upphöja tvåspråkighet och då särskilt kunskaper i finska till en allmän merit på den offentliga sektorn oavsett vilka arbetsuppgifter det gäller. Utskottet avstyrker därför att initiativ tas till lagstiftning med den inriktning som förordas i motion A808.

Utmärkelsen För nit och redlighet i rikets tjänst

Sedan år 1974 gäller ett enhetligt belöningssystem för statsanställda. Dessa kan efter 30 års eller i vissa fall 25 års anställning tilldelas utmärkelsen För nit och redlighet i rikets tjänst (NOR). Utmärkelsen är efter den belönades val ett guldur, ett signerat konstglas eller en medalj. Den delas ut efter regler som är lika för alla statsanställda oberoende av anställningsform och tjänsteställning.

Det tidigare gällande belöningssystemet innebar däremot en differentiering så att till högre statstjänstemän utdelades en orden medan lägre tjänstemän och arbetarpersonal belönades med NOR. Tjänstemän i vissa mellanlönegrader kunde få antingen en orden eller NOR. Å andra sidan kunde, såsom påvisas i motion 1985/86:A805 av Elisabeth Fleetwood (m), inträffa att tjänstemän i ordensberättigande lönegrad på grund av skiftande praxis i de olika departementen fick varken orden eller medalj. Detta kom att drabba ett antal under åren 1947–1968 pensionsavgångna tjänstemän. Motionären föreslår att riksdagen hos regeringen begär åtgärder som gör det möjligt att i efterhand tilldela NOR i fall av i motionen angivet slag.

Utskottet kan hålla med motionären om att de åsyftade f. d. statstjänstemännen kan ha anledning känna sig missgynnade av att de har blivit utan någon form av hedersbevisning på grund av att praxis i statsdepartementen inte var enhetlig utan tvärtom skiftade departementen emellan. Motionären medger att de tjänstemän som härigenom inte fick vare sig orden eller medalj väl i de flesta fall inte har funnit detta särskilt stötande. Med hänvisning härtill och då det påtalade problemet går tillbaka på en ordning som rådde för närmare 20 år sedan eller ännu längre tillbaka i tiden kan utskottet inte finna det tillräckligt motiverat att föreslå riksdagen någon åtgärd av det slag som motion A805 syftar till.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ersättningarna för statliga förtroendeuppdrag*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A809,

2. beträffande *nattraktamentet*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A807,

3. beträffande *ersättning för invaliditet under utlandstjänstgöring*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A802,

4. beträffande *tjänstledighet och meritvärdering i samband med enskilda organisationers u-landsarbete*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A806,

5. beträffande *meritvärdet av kunskaper i finska språket*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A808,

6. beträffande *utmärkelsen För nit och redlighet i rikets tjänst*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A805.

Stockholm den 7 oktober 1986

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Marianne Stålberg (s), Alf Wennerfors (m), Lahja Exner (s), Börje Hörnlund (c), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m), Inge Carlsson (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Lars-Ove Hagberg (vpk) och Erik Holmkvist (m).